

Antropogeniczne przekształcenia środowiska Królestwa Kongresowego w kontekście procesów modernizacyjnych

Termin: 2023-06-02 - 2026-06-01

Kierownik: [Tomasz Związek](#)

Wykonawcy: [Dariusz Brykała](#), [Agnieszka Gruszczyńska](#), [Ewa Kołaczowska](#), [Anna Kowalska](#), [Dominika Łuców](#), Eliza Płaczkowska, [Michał Słowiński](#), [Jerzy Solon](#), [Jacek Wolski](#), [Tomasz Związek](#)

Instytucja zamawiająca: Narodowe Centrum Nauki

Numer projektu: 2022/47/D/HS3/02947

Każdy las ma swoją niepowtarzalną historię i jego przeszłość może świadczyć o bardziej generalnych zmianach dziejących się w tle. W tym kontekście istotnym badawczo tematem jest kwestia instalowania się na ziemiach polskich pod zaborami procesów modernizacyjnych i tego w jaki sposób (z jednej strony) wpływały one na życie ówczesnego społeczeństwa, ale również na to z jakimi długofalowymi skutkami tych procesów mamy dziś do czynienia. Nadrzędnym celem projektu jest zbadanie tego w jaki sposób trzy zasadnicze procesy modernizacyjne odbiły swoje piętno na dziejach Puszczy Kampinoskiej (ob. Kampinoski Park Narodowy). Stąd zasadnicze badania będą polegać na zbadaniu tego: 1) w jaki sposób wyglądało instalowanie na terenach Królestwa Kongresowego „nowoczesnej” gospodarki leśnej, 2) jak odbywało się meliorowanie mokradeł i 3) w jaki sposób postępowały kolejne fale kolonizacji wewnętrznej. Wybór Puszczy Kampinoskiej wydaje się całkiem oczywisty. Po pierwsze w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie zachowało się około 120 planów Puszczy i jej otuliny. Rozpiętość czasowa tych planów mieści się między ok. 1790 a 1870 r. W kontekście tego, że w trakcie II wojny światowej wiele z dziewiętnastowiecznego zasobu Archiwum Głównego w Warszawie uległo zniszczeniu wspomniane mapy stanowią bezcenne (i do tej pory zupełnie niewykorzystane) źródło do obserwacji interesujących mnie zagadnień. Projekt wpisuje się w nurt badań historii środowiskowej, która od kilku dekad jest intensywnie rozwijana w Europie Zachodniej. Ma on na celu dokładne zrozumienie wzajemnych interakcji między człowiekiem a środowiskiem, które zachodziły w przeszłości. W związku z tym wiele z badań historyczno-środowiskowych realizowanych na Zachodzie ma charakter interdyscyplinarny. Tak samo w wypadku opisywanego tu projektu poza badaniami historycznymi i kartograficznymi będą prowadzone prace opierające się na tzw. archiwach natury. W projekt zaangażowani będą paleoekolodzy, dendrochronolodzy i genetycy drzew. Takie kompleksowe podejście pozwoli na wzajemne uzupełnianie się poszczególnych źródeł. Dzięki temu będziemy w stanie lepiej i dokładniej zrozumieć skutki środowiskowe procesów modernizacyjnych jakie zachodziły na terenie Puszczy Kampinoskiej w przeszłości. Dodatkowo przeszłość tego lasu zostanie uzupełniona badaniami nad innymi skupiskami leśnymi w XIX w. Ze względu na brak archiwaliów pisanych związanych z Leśnictwem Kampinos kwerendy uzupełniające zostaną przeprowadzone w archiwach państwowych w Radomiu, Lublinie czy Krakowie. Dzięki temu wyjściu poza Kampinos będziemy chcieli lepiej zrozumieć to w jaki sposób gospodarowano lasami rządowymi i prywatnymi w XIX-wiecznej kongresówce i w jaki sposób procesy widoczne na terenie Kampinosu wpisywały się w ogólne trendy, a na ile były unikatowe. Projekt ma szansę w znaczny sposób przyczynić się do rozwoju historii środowiskowej w Polsce. Dodatkowo wpłynie także na historię lokalną Puszczy Kampinoskiej i pozwoli lepiej zrozumieć jej przeszłość.

Publikacje

Artykuły od 2013 roku

- *Przybylski Paweł*, Związek Tomasz, Kowalczyk Jan, Słowiński Michał: [Research perspectives on historical legacy of the Scots pine \(*Pinus sylvestris* L.\): Genes as the silent actor in the transformation of the Central European forests in the last 200 years.](#) - Elementa: Science of the Anthropocene 2025, 13, 1 - s. 1-9.
- Związek Tomasz: [Monumental trees, or the phenomenological guardians of the landscape.](#) - Environment and History 2024, 30, 3 - s. 359-364.

- Związek Tomasz, *Obremska Milena, Targowski Michał, Sobechowicz Łukasz, Siwek Wojciech A., Gąsiorowski Michał, Theuerkauf Martin, Kozłowska-Szyc Monika, Guzowski Piotr, Poniat Radosław, Mulczyk Anna, Szewczyk Krzysztof, Panecki Tomasz, Solon Jerzy, Zachara-Związek Urszula, Słowiński Michał*: [Overcoming the crisis: Social and ecological impacts of the 17th and 18th century Northern Wars on Kazuń village \(Poland\) and its surrounding area](#). - Journal of Historical Geography 2024, 86 - s. 377-390.
- Związek Tomasz, Łuców Dominika, *Popek Joachim, Klisz Marcin, Obremska Milena, Sobechowicz Łukasz, Solon Jerzy, Słowiński Michał, Przybylski Paweł, Tyburski Łukasz, Zin Ewa, Jastrzębowski Szymon, Płaczowska Eliza, Pilch Kamil, Szewczyk Krzysztof, Konczal Agata A., Rutkowski Paweł, Główka Dariusz, Swoboda Paweł*: [Addressing multiple perspectives in studying environmental changes in forest landscapes during the modernization period \(18th–19th centuries\)](#). - Anthropocene Review 2024, 11, 2 - s. 285-301.

Abstrakty, recenzje, notatki

- Słowiński Michał, *Kardasz Cezary, Brykała Dariusz, Dietze Elisabeth, Jonczak Jerzy, Szewczyk Krzysztof, Halaś Agnieszka, Mroczkowska Agnieszka, Łuców Dominika, Słowińska Sandra, Tyszkowski Sebastian, Swoboda Paweł, Chojnacka Aleksandra, Gmińska-Nowak Barbara, Kramkowski Mateusz, Noryśkiewicz Agnieszka, Kowalska Anna, Kołaczowska Ewa, Kruczkowska Bogusława, Róg Dominik, Przybylski Paweł, Stadnicka Maria, Związek Tomasz*: *Crawling Anthropocene - tracking environmental degradation, landscape transformation, and legacy forest management in Central Europe over the last millennium with a multidisciplinary perspective*. Washington, D.C.: American Geophysical Union, 2024 - s. AGU24-1673585.

Prace popularno-naukowe

- *Andrzejewska Anna, Miazga Michał (red.), Fidler Katarzyna, Gutkowska Agnieszka, Kębtowska Anna, Kram Karol, Olszewski Adam, Rudziński Julian, Wilińska Anna, Bukowicka Karolina, Związek Tomasz*: [Vademecum kampinoskich bagien](#). Izabelin: Regionalne Centrum Ekologiczne REC Polska, 2024 - 44 s.